Distriktsnæringsutvalget

Hanne Alstrup Velure – Distriktspolitisk Landskonferanse 23.9.2020

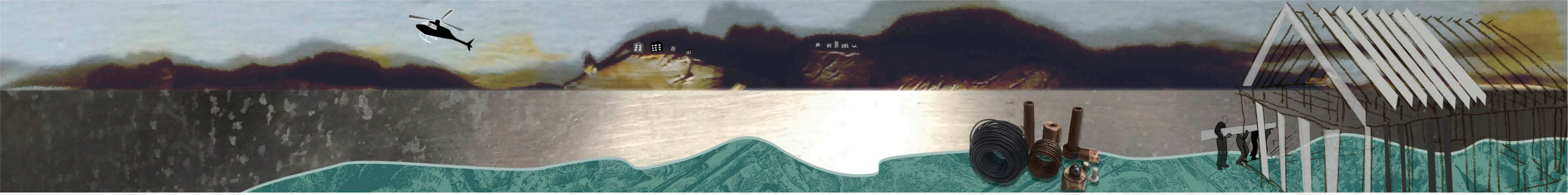

Rammer for innlegget

- **NOU 2020:X «Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn»**
- **Offentliggjøres/Overleveres ca. 15.10.2020**
- **Dette er derfor verken konklusjoner eller forslag til tiltak i NOU-en**
- **Dette er en tematisk presentasjon som beskriver perspektiver og sammenhenger i utvalgsarbeidet som jeg personlig har vært opptatt av.**

Hanne Alstrup Velure

- Opprinnelig dansk bydame, bodd i Sørfjorden-Hardanger og på fjellet Bjorli-Innlandet
- Utdannet lærer fra Hamar Lærerhøyskole, dansk sykepleieskole
- Mangeårig selvstendig næringsdrivende – reiseliv, bygg og anlegg
- Lokal- og fylkespolitiker fra 2007, sentralstyremedlem i Høyre (4.periode)
- Deltatt i flere regjeringsoppnevnte utvalg ifm. Forenkling av utmarksforvaltningen
- Medlem av verneområdestyrer, styreverv i Norsk Fjellmuseum, Fjell-Forsk-Nett, nestleder Norges Nasjonalparkkommuner, Norges Fjellstyresamband
- Leder av Utmarkskommunenes Sammenslutning USS – tidligere nestleder
- Styremedlem i Naturressurskommunene (LVK, USS, Industrikommunene og Norges Petroleumskommuner)

Kontekst for utvalgsarbeidet

- **Demografiutvalget med Victor Normann som leder - leverer en NOU 1.12.2020**
  Formålet er:
  - få mer kunnskap om hvordan utviklingen mot økt andel eldre og færre i yrkesaktiv alder vil påvirke de mindre sentrale områdene av landet
  - få identifisert konsekvenser og utfordringer, særlig mht å opprettholde bærekraften i samfunnene
  - få forslag til hvordan utfordringene kan bli møtt av myndigheter og private (løsninger).

- **Ungdommens distriktspanel**
  - 10 ungdommer (en fra hvert fylke) skal våren 2021 gi Regjeringen råd til fremtidens distriktspolitikk

Bakgrunnen

- Regjeringen ønsker levende lokalsamfunn og vekst i hele landet.
- Det viktigste for levende lokalsamfunn i hele Norge er et næringsliv som opprettholder nåværende og skaper nye lønnsomme arbeidsplasser.
- Norge er i omstilling. Teknologiutvikling og klimautfordringer påvirker hele samfunnet.
- Norges naturressurser gir grunnlag for aktivitet, innovasjon og næringsutvikling over hele landet. Ressursene må tas i bruk på en bærekraftig måte og gi grunnlag for lønnsomme arbeidsplasser.
- Bedriftene er viktige for lokal samfunnsutvikling og en del av løsningen på mange utfordringer i Distrikts-Norge.
- Næringslivet er avhengig av lokale faktorer som kompetanse, infrastruktur, velferdstilbud, skoler og arealer og av faktorer utenfor lokalsamfunnene som tilgang til kapital og samarbeidspartnere.
- En utredning kan bidra til å identifisere hvilken verdi og betydning privat næringsliv har for å oppnå målsettingen om levende lokalsamfunn og bærekraftige regioner - og synliggjøre muligheter og hindringer for å utvikle lønnsom og bærekraftig næringsvirksomhet i distriktene.
- Norske bedrifter er i økende grad del av nasjonale og internasjonale verdikjeder.

Mandatet

- **Utrede næringslivets betydning for å nå distriktspolitiske mål**
- **Beskrive hva god lokal og regional næringspolitikk er**
- **Synliggjøre hva som fremmer eller hemmer lønnsom næringsvirksomhet i distriktene.**
  - **Beskrive næringslivets utvikling i ulike deler av landet (bl.a. verdiskaping, sysselsetting og skatteinntekter).**
  - **Beskrive hvilke næringer som er viktige for ulike deler av Distrikts-Norge, og på hvilken måte de er viktige.**
  - **Kartlegge betydningen for næringslivet i distriktene av å være del av nasjonale og internasjonale verdikjeder.**
  - **Vurdere hva som fremmer eller hemmer lønnsom næringsvirksomhet i distriktene på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.**
  - **Vurdere hvordan det best kan legges til rette for lønnsom og bærekraftig næringsutvikling i distriktene.**
  - **Hvordan legge best mulig til rette for at bærekraftig utnytting av naturressursene også gir positive virkninger for lokalsamfunnene?**
- **Utvalget avgjør selv hva som er hensiktsmessig definisjon av distrikt og geografisk inndeling for analysene.**

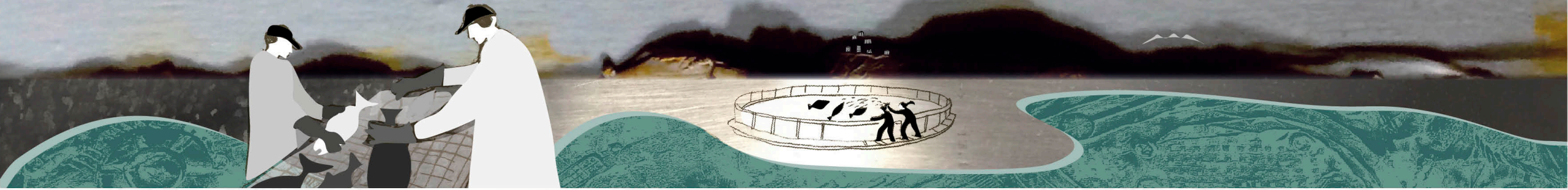

Tema

- Grunnleggende forutsetning – forståelse av målet
- Fakta – hvilken virkelighet lever vi i?
- Jobb til folket – og folk til jobbene!
- Hvor skal vi sette inn tiltak – hvem og hvorfor?
- Finnes det politikk som virker?

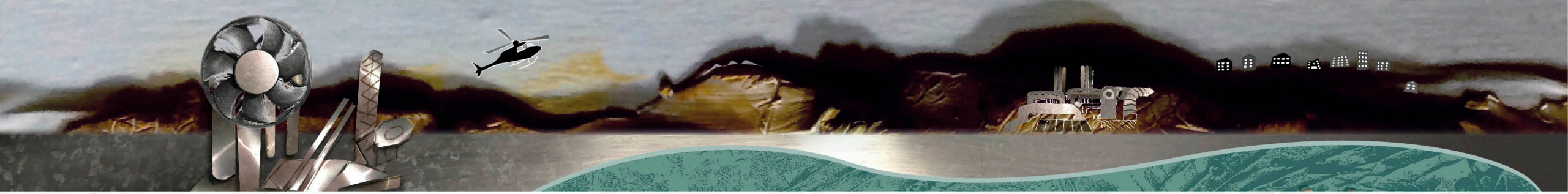

Grunnleggende forutsetning

- **«REGJERINGEN ØNSKER LEVENDE LOKALSAMFUNN OG VEKST I HELE LANDET»!**
- **«Det viktigste for levende lokalsamfunn i hele Norge er et næringsliv som opprettholder nåværende og skaper nye lønnsomme arbeidsplasser» - er det en udelt sannhet?**
- **«En bærekraftig region har en balansert befolkningssammensetning og forvalter menneskelige ressurser og naturressurser for utvikling og verdiskaping nå og i framtiden. Dette vil legge til rette for å holde på hovedtrekkene i bosettingsmønsteret».**

Folketallet – forskning er viktig men ikke entydig

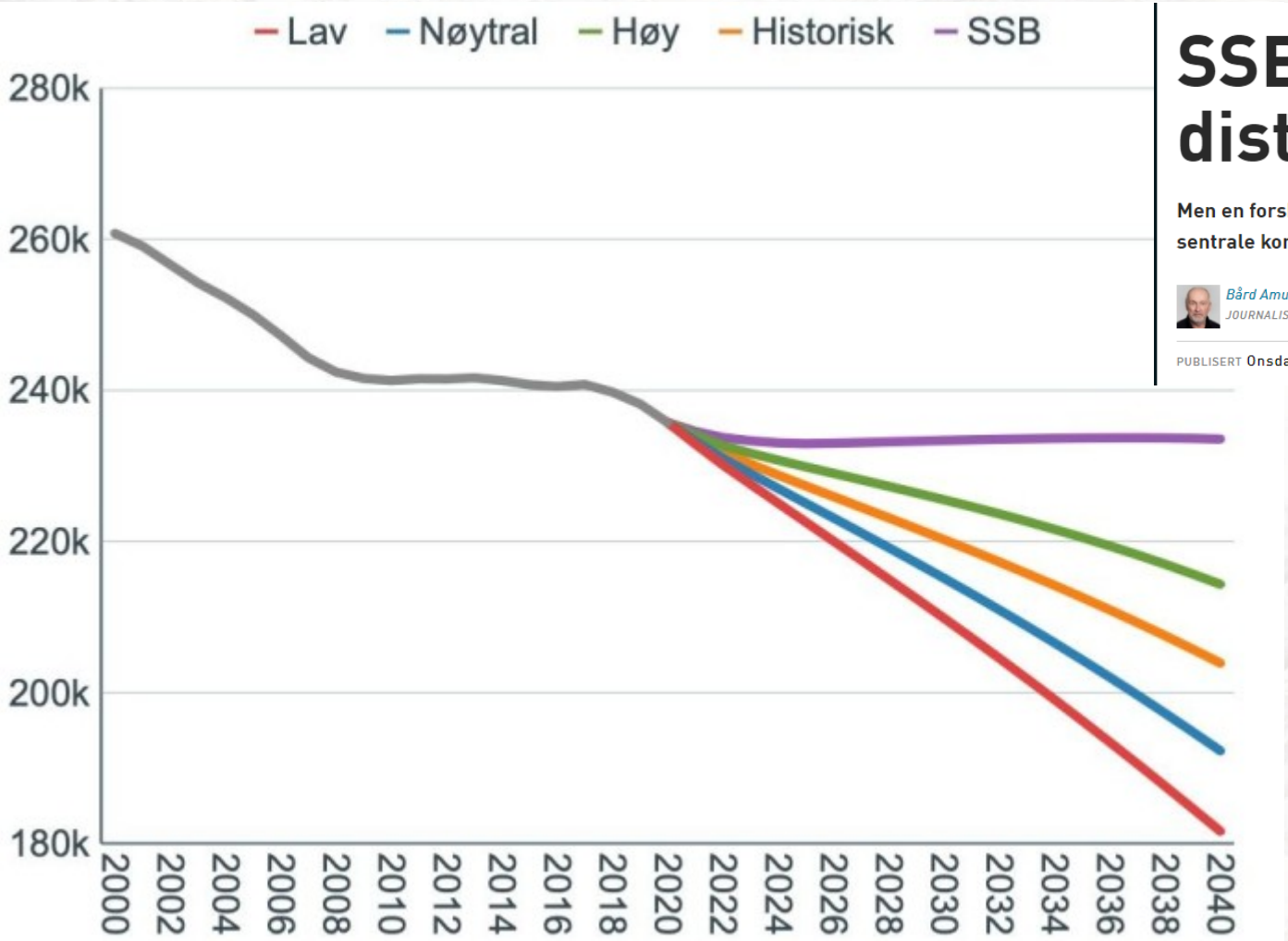

SSB avlyser avfolkingen i mange distriktskommuner

Men en forsker hos Telemarksforsking mener Statistisk sentralbyrå ser alt for lyst på framtida i landets minst sentrale kommuner.

Bård Amundsen
JOURNALIST

PUBLISERT Onsdag 09. september 2020 - 04:31

- **Faglig uenighet om SSB sine framskrivinger**
- **SSB framskriver at folketallet i distriktskommunene bare vil reduseres med 1 prosent i år 2050.**
- **Telemarksforsking tror at nedgangen blir på hele 18 prosent.**
- **SSB: Aldersfordelingen - Unge har flyttet allerede – eldre lever lengre og er mer bofaste – flere kommuner vil få mer vekst (naturressurser)**

Jobb til folket – og folk til jobbene!

- **Naturkapital:**
  Kraft- og energi, Landbruk, Fiskeri, Havbruk, Reiseliv, Turisme, Hytter, Mineraler, Ulik arealbruk (industri, transport etc.)

- **Humankapital:**
  «Arbeidsstokken»
  Frivilligheten
  Hyttefolket?

  Interesseorganisasjoner med lite lokal forankring

- **Politikk og forvaltning:**
  Kommuner – Regionråd – Fylkeskommuner
  Fylkesmannen – Staten (departement og direktorat)

Naturkapital

Aftenposten A-magasinet Osloby Sport Meninger Caroline Me

Får ikke ta del i rikdommen

Forbannelsen.

Naturressursenes forbannelse er det blitt kalt, det faktum at mange utviklingsland som er rike på olje eller andre naturressurser, samtidig preges av fattigdom og lavere økonomisk vekst enn andre utviklingsland som ikke har tilsvarende ressurser.- Det finnes knapt noe utviklingsland i verden som har klart å skape velstand av inntektene fra olje eller mineraler. Undersøkelser viser at land med store naturressurser har lavere økonomisk vekst enn fattige land uten slike ressurser. Dette understreker den forbannelsen som følger med naturressursene, sier generalsekretær Jan Borgen. Han leder den norske delen av den internasjonale anti-korrupsjonsorganisasjonen Transparency International, som igjen er en del av den norske Publish What You Pay-bevegelsen. PWYP er en internasjonal bevegelse med flere tusen medlemsorganisasjoner i over 50 land.

Naturkapital

- **Norge er naturressurslandet fremfor noen!**

- **«Naturressursenes forbannelse»:**
  Ingen automatikk i at et land rikt på naturressurser er et rikt land – tvert imot!

- **Norske suksessfaktorer - Institusjonelle ordninger på bruk og foredling av naturressurser**
  - Naturressursene som ikke uttrykkelig er privat eiendom tilhører fellesskapet (hvilket?)
  - Statlig – Regional - Lokal forvaltning
  - Beskatning – lovfestede direkteinntekter (ikke systematisk gjennomført)
  - balansert, næringsvennlig
  - fordeling stat - kommune → rammeoverføringer - frie inntekter

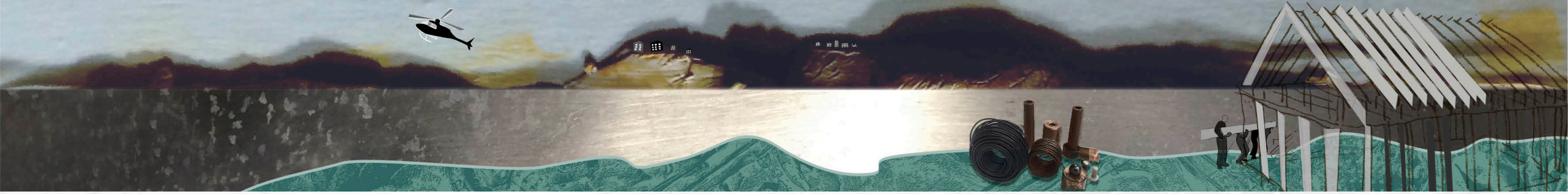

Humankapital

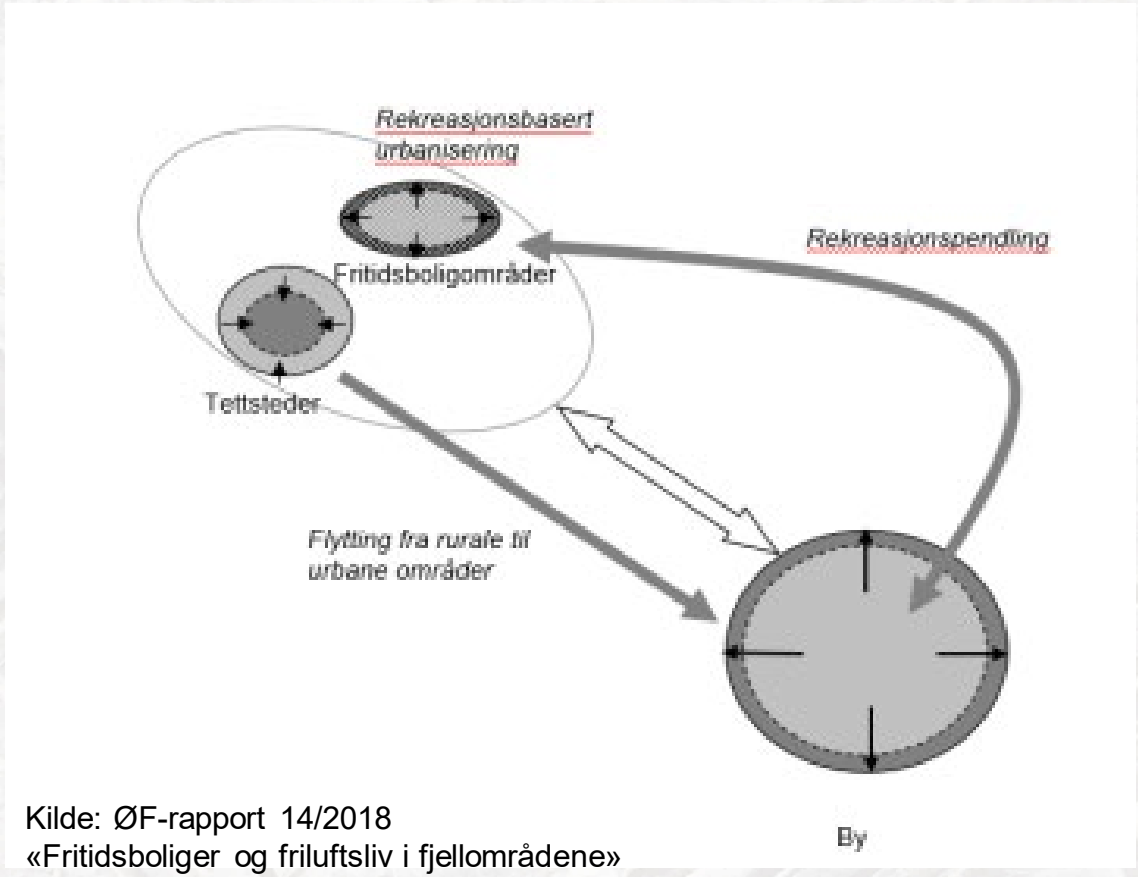

Kilde: ØF-rapport 14/2018
«Fritidsboliger og friluftsliv i fjellområdene»

- **I distriktene er humankapitalen mye mer enn antall innbyggere i arbeidsdyktig alder, eldre og frivillighet.**
- **I Norge er det ca. 500.000 hytter (2019)– ca. 200.000 eies av Oslo-folk**
- **Årlig nasjonal tilvekst 5-6000, fortrinnsvis høystandard.**
- **Ligger i gjennomsnitt 1-4 timer unna primærboligen**
- **Det er ingen politikk som fanger opp de muligheter – og utfordringer - dette gir i store deler av distrikts-Norge.**

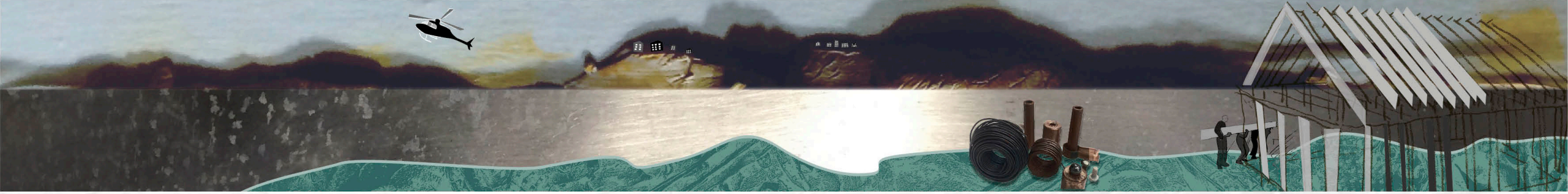

Humankapital

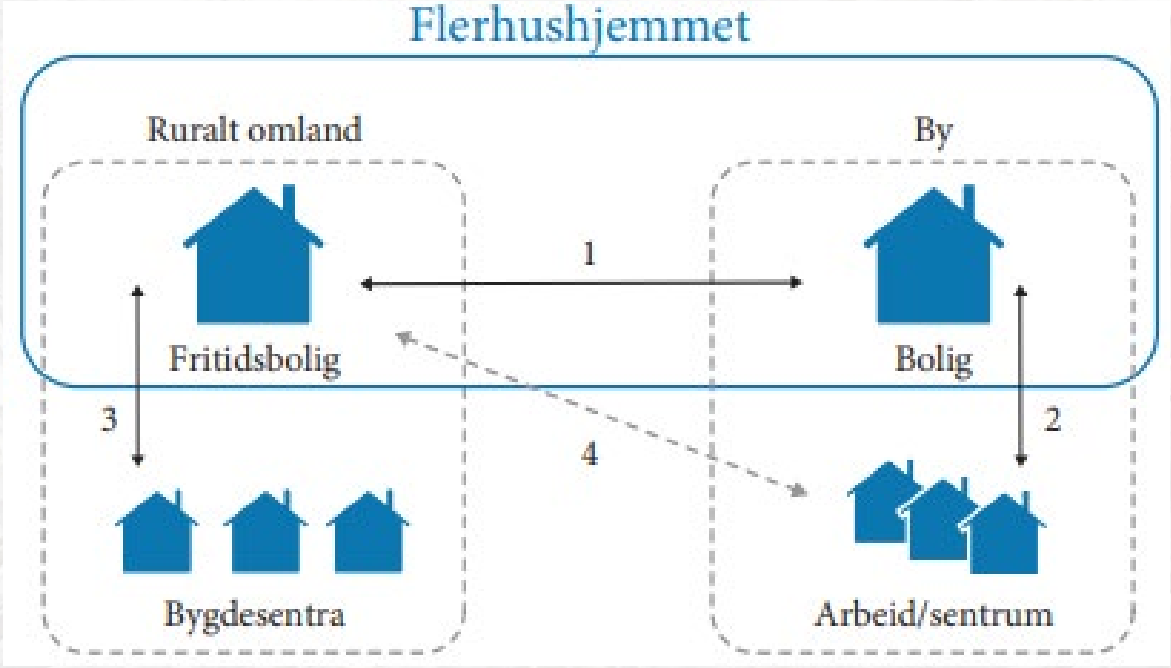

Kilde: «Fjellbygd eller feriefjell», Kjell Overvåg & Terje Skjeggedal, Østlandsforskning (2015)

- Et særnorsk fenomen – stadig flere familier lever i ”flerhus- hjemmet” – (lang)helger, ferier, pensjonistlivet leves på hytta; flere jobber også fra hytta.
- «Deltidsinnbyggere» i «deltidsbolig»
- Arbeidskraft, engasjement, nettverk, økonomi, kunnskap – ingen formell innflytelse og involveres for lite i lokalt plan- og utviklingsarbeid.
- et mer bærekraftig inntektssystem der lokalisering, dimensjonering og finansiering av offentlig infrastruktur, beredskap og annen offentlig tjenesteproduksjon må baseres på brukertall fremfor innbyggertall.

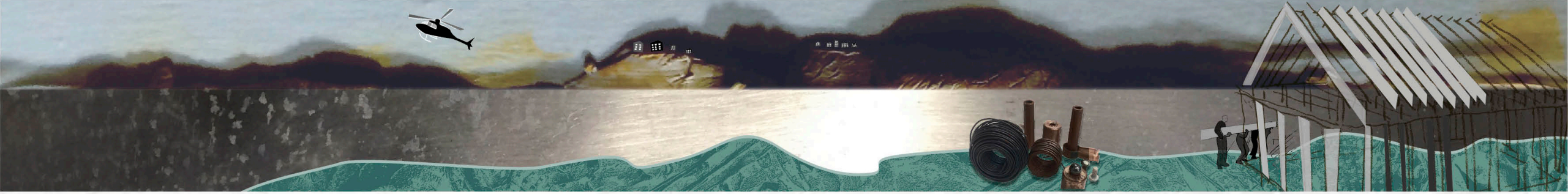

Humankapital

DAG OG TID
NR. 37
11.-17. SEPTEMBER 2020
59. ÅRGANG
KR 59,-

SAMFUNN | SIDE 12–13
Andre verdskrigen: I mars i år opna arkiv etter pave Pius XII som syner at han alt i 1942 kjende detaljar om utryddinga av jødane.

SAMFUNN | SIDE 8–9
Arkivet: NRK får kritikk for å ha fjerna fleire tusen timar med eldre fjernsynsprogram frå det opne NRK-arkivet.

KUNST | SIDE 20
«Å utsetja seg for noko og å utføra noko er to sider av same sak.»
MARI SLAATTELID, BILETKUNSTNAR

SAMFUNN | SIDE 4–5
Korona: Måten smittevernet rundt covid-19 vert praktisert på i Noreg og mange andre land, kan minna litt om *catch 22*, skriv Jon Hustad.

REPORTASJE | SIDE 30–31
Kveitefiske: Kva er gleda ved å fiske? Kjenner du den kjensla, treng eg ikkje å forklare henne, skriv Per Anders Todal.

Valdrisane vil ha hyttefolket

VALDRES. Bønder og akademikarar, handverkarar og gründerar i Valdres er samde: Dalen treng hyttefolket. Dei er dei nye deltidsvaldrisane.

NY SERIE | SIDE 22–23

Nationen 23.juni 2020

Kronikk

Hyttekulturen – en ressurs for distriktene

Ansvarlig politikk handler om helhet – ikke smale sektorinteresser. Noe av det mest konfliktdrivende i politikken er silotenking og når den ene sektorinteressen smalt fremheves foran den andre.

Bra for distriktene: Hytter, som her i Sigdal, Buskerud, bidrar positivt til distriktene, skriver innsenderne. Foto: Halvard Alvik / NTB scanpix

Politikk og Forvaltning

- Vekst må skje nedenfra – i lokalsamfunnene
- Distriktskommuner har en viktigere rolle som samfunnsutvikler enn sentralt beliggende kommuner
- Lokalpolitikere – og kommuneadministrasjon – må tenke vekst og «butikk» - kulturendring. Alle krefter – all tilgjengelig humankapital må få virke sammen med naturkapitalen i samme retning!
- Fylkeskommunen – må være på lag med kommunene, fødselshjelpere for interkommunalt arbeid med utvikling av sterke regionsentre for utvikling av bostedsattraktivitet!
- Statlig styring må begrenses til kontrollvirksomhet – lokal avmakt er destruktivt!
- Plan- og forvaltningssystemet er for omfattende og komplekst – det trengs forenkling!

Politikk og Forvaltning

Departementet må avgjøre striden om flomsikring:

– Vi blir totalt overkjørt

Ordfører Arne Fossmo nådde ikke fram med et kompromiss om masseuttak i Frya, for å sikre elva mot skadeflom. Nå må departementet avgjøre striden om elveutløpet i Ringebu, etter at meklingen ikke førte fram.

AV ASMUND HANSLIEN
asmund.hansliensgd.no
Mobil: 906 85 056

STEINMASSER: *Ordfører Arne Fossmo viste Ap-leder Jonas Gahr Støre problemene med steinmassene tidligere i år. NVE og Fylkesmannen vil ikke la kommunen ta ut masse i utløpet av Frya, og departementet må avgjøre striden.* **FOTO: KRISTIN VESKJE**

RINGEBU: – Jeg snakket for døve ører. Vi blir totalt overkjørt av overordnede myndigheter, sier Fossmo, som er oppgitt etter meklingen fredag.

Ringebu kommune møtte NVE, Innlandet fylkeskommune og Fylkesmannen til mekling om den nye reguleringsplanen for flomsikring av Frya. Planen inneholder konkrete tiltak som skal bidra til å redusere faren for skadeflom i framtiden. Blant annet er masseuttak i elveutløpet sentralt.

Det vil verken NVE eller Fylkesmannen godta.

– Vi forsøkte å komme fram til et kompromiss ved å la være å flomsikre helt ut, mot å få ett masseuttak på 30.000 kubikk, for senere å kunne se om det har effekt. Det var tvert nei og ingen interesse for å finne en løsning, sier Fossmo.

Enige om å være uenige

Øyvind Gotehus, avdelingsdirektør hos Fylkesmannen i Innlandet, sier de har innsett at det ikke lykkes med dialog.

– Ordføreren mener kommunen blir overkjørt...

– Vi har gitt råd om hvordan Ringebu kommune bør gå fram i denne saken, men de har ikke ønsket å følge det sporet. Kommunen mener de har lokalkunnskap og erfaring som tilsier at det er nødvendig med masseuttak. Statlige regionale myndigheter krever en mer kunnskapsbasert dokumentasjon. Derfor bli situasjonen låst. Nå er vi enige om at vi er uenige, sier Gotehus.

Forstår frustrasjonen

Hanne Velure, Høyre-politikeren som er leder i Utmarkskommunenes Sammenslutning, og som deltok i meklingsmøtet, sier hun har stor forståelse for Ringebu-ordførerens frustrasjon.

– Jeg synes kommunen strakk seg veldig langt og var konstruktiv og løsningsorientert for å få til et kompromiss, uten å få gehør. Det var ingen bevegelse på andre siden av bordet, og det er forsmedelig. Jeg følte meklingsmannen hadde gode spørsmål til innsigelsesmyndighetene, uten å få gode svar. I denne saken burde også andre samfunnsinteresser veie tunet, mener Velure.

Hun mener den lokale råderetten og vedtakene har vært under press i mange år.

– I senere år har kommunene fått medhold i 9 av 10 saker som ender i departementet. Det burde avspeiles mer på regionalt nivå, ved å legge seg på en annen terskel for hva de godtar. Det er ressurskrevende å måtte gå alle rundene helt opp til departementsnivå, sier Velure.

Enige om øvre del

Partene ble enig om planene i de øvre områdene av Frya, som omfatter masseuttak oppstrøms renseanlegget.

Den delen av reguleringsplanen vil nå bli vedtatt i kommunestyret.

– Det er viktig at den delen er løst. Fungerer tiltakene på strekningen, vil det også bli mindre behov for å ta ut masse i utløpet, sier Øyvind Gotehus.

Under meklingen ble det opplyst at statlige og regionale myndigheter vil bistå kommunen med en søknad til Lågenrådet om midler til å utrede tiltak som vil ha størst flomforebyggende effekt.

Ber om møte

Striden om masseuttaket i Frya's utløp, samt plassering av flomvoller, blir det opp til Kommunal- og moderniseringsdepartementet å avgjøre.

– Vi kommer til å sende over et saksframlegg, der vi beskriver hva partene er uenige om, sier Øyvind Gotehus.

Ordfører Arne Fossmo sier han vil be om møte med departementet.

– Vi ønsker å legge fram synspunkter fra flere kommuner i Gudbrandsdalen for å synliggjøre hvordan masseuttakene fungerer i flomberedskapen. Jeg mener det også er et betimelig spørsmål om departementet er bekvem med at lokalstyret settes helt på sidelinja av NVE og Fylkesmannen, slik vi ser i denne konkrete saken. Så får resultatet bli som det blir, sier Fossmo, og slår fast at noen må stilles til ansvaret den dagen det kommer en ny skadeflom.

Bærekraftige distrikter = Levende distrikter!

Tusen takk for meg!